

MAHALLA DARAJASIDA KICHIK BIZNES LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH STRATEGIYALARI

Murotov Nodir Xujamqulovich

Qo'qon universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda mahalla darajasida kichik biznes loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy strategiyalari tahlil qilinadi. Mahalliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida kichik biznesning o'rni, moliyalashtirish manbalari, davlat va nodavlat tashkilotlarning qo'llab-quvvatlash mexanizmlari hamda aholining iqtisodiy faolligini oshirish omillari yoritiladi. Moliyalashtirish strategiyalarini ishlab chiqishda kredit, grant, investitsiya va mahalla ichki resurslaridan samarali foydalanish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar, kooperatsiya va tadbirkorlik infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari kichik biznes loyihalarining mahalla miqyosida muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, mahalla, moliyalashtirish, strategiya, investitsiya, grant, kredit.

Kirish

So'nggi yillarda mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, mahalla tizimining jamiyatdagi roli kengayib borar ekan, iqtisodiy faollikni oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda mahalla darajasida kichik biznes loyihalarini qo'llab-quvvatlash strategik ahamiyat kasb etmoqda. Mahalla – nafaqat ijtimoiy nazorat va hamjihatlik markazi, balki iqtisodiy rivojlanishning asosiy bo'g'inlaridan biri sifatida qaralayotgan hududiy birlikdir. Shu bois, kichik biznesni moliyalashtirish masalasi nafaqat bank kreditlari yoki davlat mablag'lari bilan cheklanib qolmay, balki grantlar, xalqaro moliya institutlari, xususiy investitsiyalar va mahallaning o'z ichki imkoniyatlarini safarbar qilish orqali ham amalga oshirilishi zarur. Bunday yondashuv mahallalarda o'z-o'zini ta'minlash darajasini oshiradi, aholi bandligini yaxshilaydi hamda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Bundan tashqari, hududlarda mavjud tabiiy va mehnat resurslarini hisobga olgan holda moliyalashtirish strategiyalarini ishlab chiqish kichik biznesning uzoq muddatli rivojlanishiga asos yaratadi. Mazkur tezisda mahalla darajasida kichik biznes loyihalarini moliyalashtirishning asosiy manbalari, zamonaviy yondashuvlari va ularni amalga oshirish mexanizmlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Mahalla darajasida kichik biznes loyihalarini moliyalashtirish strategiyalarini ishlab chiqishda bir nechta asosiy omillar hisobga olinadi. Birinchi navbatda, moliyalashtirish manbalari xilma-xilligini ta'minlash muhim. An'anaviy bank kreditlari hali ham kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning asosiy vositalaridan biri bo'lib qolmoqda, ammo ular ko'p hollarda yuqori garov talablari va foiz stavkalari bilan bog'liq muammolarni yuzaga keltiradi. Shu bois, mahalla darajasida kichik biznesni qo'llashda mikroqarzlarni, foizsiz yoki past foizli kredit liniyalari, shuningdek, oilaviy tadbirkorlik dasturlari keng qo'llanilishi mumkin. Bunda mahalla fuqarolar yig'inlari aholi ehtiyojlarini aniq bilishi sababli kreditlar manzilli va samarali taqsimlanishiga ko'maklashadi.

Ikkinchi muhim jihat — grantlar va subsidiyalar tizimidan foydalanishdir. Davlat va nodavlat fondlar, jumladan, "Yoshlar – kelajagimiz" jamg'armasi, "Ayollar daftari" dasturi va boshqa ijtimoiy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali mahalla darajasida kichik biznes loyihalari uchun mablag' jalb qilish imkoniyatlari mavjud. Xalqaro moliya institutlari, jumladan, Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa donor tashkilotlarning mahalliy darajadagi loyihalarga grant ajratish tajribasi ham samarali natija bermoqda. Bu mablag'lar, odatda, innovatsion g'oyalarni amalga oshirish, ekologik toza ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va ijtimoiy ahamiyatga ega biznes tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga yo'naltiriladi.

Uchinchi yo'nalish sifatida xususiy investitsiyalarni jalb qilishni keltirish mumkin. Mahalla darajasida kichik biznesga investitsiya kiritish investorlarga barqaror va uzoq muddatli foyda olish imkonini beradi, chunki mahalla ichidagi ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasi, odatda, doimiy talabga ega bo'ladi. Shu bilan birga, mahallalarda kooperatsiya asosidagi ishlab chiqarish klasterlarini tashkil etish xususiy investorlar uchun xavflarni kamaytiradi, chunki bir nechta kichik biznes subyektlari birgalikda ishlab chiqarish zanjirini yaratadi va resurslardan samarali foydalanadi.

Mahalla darajasida kichik biznesni moliyalashtirish strategiyalarini samarali amalga oshirish uchun infratuzilma va huquqiy asos ham muhim ahamiyatga ega. Moliyalashtirish mexanizmlari bo'yicha mahalliy darajada mas'ul tuzilmalar faoliyatini kuchaytirish, ularni zarur bilim va malakalar bilan ta'minlash zarur. Bunda tadbirkorlarni moliyaviy savodxonlikka o'qitish, biznes-reja tuzish, investitsiya loyihalarini tayyorlash bo'yicha trening va konsultatsiyalar katta ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, mahalla ichki resurslaridan foydalanish strategiyasi ham moliyalashtirishda alohida o'rin tutadi. Aholining o'zaro moddiy yordam jamg'armalarini shakllantirish, ishlab chiqarish vositalarini birgalikda xarid qilish,

xizmatlar almashinuvi tizimini yo'lga qo'yish kabi amaliyotlar kichik biznesni boshlashda dastlabki kapital yetishmovchiligi muammosini hal etishga yordam beradi. Bu borada mahalla yig'inlari, fuqarolar tashabbuslari va ijtimoiy sheriklik mexanizmlari katta ahamiyatga ega.

Yuqoridagi strategiyalarni kompleks qo'llash orqali mahalla darajasida kichik biznesni moliyalashtirish jarayonini yanada tezkor, shaffof va samarali tashkil etish mumkin. Muhimi, har bir strategiya hududning o'ziga xos xususiyatlari, mavjud resurslari va aholining talab-ehtiyojlarini hisobga olgan holda moslashtirilishi zarur.

Xulosa

Mahalla darajasida kichik biznes loyihalarini moliyalashtirish strategiyalari hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Turli moliyalashtirish manbalaridan kompleks foydalanish, davlat va nodavlat tashkilotlar hamda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik, shuningdek, mahalla ichki resurslarini safarbar qilish kichik biznesning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Bunda asosiy e'tibor moliyaviy savodxonlikni oshirish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va hamkorlik asosida ishlab chiqarishni yo'lga qo'yishga qaratilishi lozim. Strategiyalarni hududning real sharoitlariga moslashtirish orqali mahalla iqtisodiyotining mustahkam poydevorini yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asian Development Bank. (2022). Financing small and medium enterprises: Strategies for local economic development. Manila: ADB.
2. Jahon banki. (2023). Mahalla darajasida iqtisodiy rivojlanish: amaliy qo'llanma. Toshkent: World Bank Uzbekistan Office.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. (2024). Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyasi 2024–2030. Toshkent.
4. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki. (2023). Mahalliy biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha moliyaviy vositalar. London: EBRD Publications.
5. Zulfikarov, B. (2021). Mahalla tizimida kichik biznesni rivojlantirish omillari. Iqtisod va jamiyat, 3(1), 45–52.